

VÉG LÁSZLÓ*

Rejtélyes „Kossuth-freskó” egy patinás textilgyár műhelyének falán

Bár csodák a 20. század végén, a természettudományban hívők számára, tudjuk – nincsenek, szerencsés véletlenek viszont vannak! Mint ahogyan előkerül a hazai föld mélyéről számtalan természeti ősmaradvány, a valaha itt élő elődeink konzerválódott és még megmaradt tetemei, használati tárgyai stb. De ritkán fordul elő, hogy egy több, mint kétszáz éve alapított – néhány éve még üzemelő – gyár egyik műhelyének faláról az iparszervező és nagy hazafi: Kossuth Lajos képe nézzen le ránk! Sem a freskó alkotóját, sem a kép korát nem ismerjük. A gyárban – mely több mint kétszáz évet ért meg – az utóbbi

egy év előtti felbukkanásáig senki sem látta a ma élők közül. És felmerülnek a kérdések! Miért maradt hosszú éveken át rejtve a kép? Mi az oka, hogy – bár több nemzedéken átível a gyár tevékenysége (az 1700-as évek második felétől az 1900-as évek utolsó negyedéig) – és számtalan gazdaságkutató szakember, ipartörténet-író, közgazdász alapos munkája taglalja a gyár alapítása óta végzett ipari, sőt művészi színvonalú tevékenységet egészen a világhírig; a freskóról írásaikban nincs említés. Ez váratlan meglepetés volt az elmúlt évben.

Az üzem, melyben az arckép előkerült, a volt Goldberger cég Óbudai Textilfestő- és -készítőgyár (Lajos u. 126.) egyik műhelye, amely az 1960-as évektől a volt Budapest óriásvállalat egyik – bár igen fontos – részlegeként, sok száz alkalmazottal üzemelt az 1990-es évekig. Alapítása és gyártó tevékenysége több, mint kétszáz évre nyúlik vissza és közben kis manufaktúrából világszínvonalú nagyüzemmé nőtt. Benne kiváló szakemberek, mint többek között **dr. Csűrös Zoltán** egyetemi professzor és számos magasan képzett mérnök és szakmunkás tevékenykedett. Az alapanyagot: pamutból és selyemből (Bemberg-műselyem) a kelenföldi gyáregységben **dr. Zilahi Már-**

* 1132 Budapest, Visegrádi utca 42–46. VI. 61.

ton egyetemi tanár vezetésével többezres kollektíva állította elő. A cég gyártmányai a Föld sok országába jutottak el és világhiállításokon magas kitüntetésben részesültek. Ezeket nem részletezem, mivel nálam jelesebb ipartörténészek ezt már a korábbi években megtették.¹ A ma élők közül hadd említsem csupán **dr. Endrei Walter** professzor, valamint **dr. Geszler Ödön*** nevét. Az utóbbi 1984-ben „A 200 éves Budapest PNYV Goldberger Textilművek története. 1784–1984” címmel négyszáz oldalas díszkötésű kiadványban dolgozta fel a gyár kétszáz éves történetét, megemlítve a vezetők és dolgozók nevét, valamint idézve számos szakíró, mint pl. **Jenei Károly, Kosáry Domokos, Léderer Emma, Berend T. Iván, Pach Zsigmond Pál, Vigh Károly** munkáit. Köztük a kiemelkedő tudású ipari vezető és tulajdonos: a mártírhalált halt **dr. Goldberger Leó** írásait is. Ám egyikben sincs említés arról, hogy az Óbudai Textilnyomó-gyár egyik műhelyének falán az 1848-as szabadságharc legendás vezére, korábban a hazai gyáripar megteremtésének propagátora, az üzemet személyesen is meglátogató, a második hazai „iparmű-kiállításon” azt kitüntetésben is részesítő Kossuth Lajos freskóját látta volna!

A gyár kisebb-nagyobb károsodások mellett átvészelte az első- és második világháborút is. Területén 1945-ben Budapest felszabadításáért súlyos harcok folytak, de viszonylag gyorsan újra kezdődhetett a termelő munka, és az 1950-es évek végén a Brüsszeli Világhiállításán ismét elismerést szerezhetett gyártmányaival a cég.

A számos siker és persze átmeneti dekonjunkcióra, háborús visszaesés történetét feldolgozó alapos munkák során egyszer sem fordul elő, egyetlen szerzőnél sem, hogy valamelyik műhely vagy irodahelyiség falán, a hazai ipar fejlődését és a Goldberger gyár tevékenységét méltató Kossuth Lajos portréját megfestették volna. Ezért hatott valóban meglepetésként ez a felfedezés.

Az 1980-as évek közepén megszüntetett óbudai gyártelep műhelyekre szabdalt és privatizált épületrészeiben ma élelmiszerüzlettől, vendéglőtől szőnyegkereskedésig, eladatlan helyiségekig, minden található. Akár bazárnak is nevezhetnénk. Az egyik ilyen műhelyraktust egy ruhaipari mérnök vásárolta meg konfekció üzeme céljára. Amikor az épületrészt rendbe hozatta – állítása szerint – egy papírlapot eltávolítva a falról, alatta Kossuth Lajos portréja tűnt elő. Szerencsére maga is nagy tisztelője Kossuthnak, ezért úgy gondolta, hogy csak növeli a megbecsülést, ha „tölgyfakoszorút” csináltat köréje. Talán ez nem volt szerencsés ötlet, de már megtörtént.

Azt kellene ezután megfejtetni, ki és mikor készítette a valóban szép freskót; miért volt rejtve az ott dolgozók elől; mi az oka, hogy elkészülte óta sem a gyár történetét megörökítő írók, sem a vezetők nem tudtak róla? Ma is élő, több évtizeden keresztül ott tevékenykedő szakemberek (köztük magam is) sohasem hallottak a freskó létezéséről. Egy „legenda” kelt azonban már életre, mely szerint az „üzemi tűzoltók” tudtak a papírlappal leragasztott portréről és a szokásos műhely-járőrözés során a színhely előtt elhaladva, tisztelegtek.

Az „előbukkant” Kossuth-freskó valóban méltó a megmentésre és ezt az Országos Műemléki Felügyelőség óbudai kirendeltségének vezetője, **Bérci László** és munkatársa, **Terbai Anna Mária** is így ítélte meg, amikor megtekintették. A konfekcióműhely tulajdonosa, **Hima István** is hajlandó anyagi áldozatot hozni a restaurálás érdekében. Így mint „védett műemléket” megőrzik az utókor-nak. Ezzel is gyarapítva egy immár muzeális épületet. Így a szomszédságában, ugyancsak a volt Goldberger gyár egyik épületszárnyából kialakuló Textilmúzeum is méltó szomszédot kap.

A hazai látogató, ha Óbudán jár, gyönyörködhet majd a magyar szabadságharc nagy alakjának és vezérének, Kossuth Lajosnak szép portréjában. S talán addig a keletkezés rejtélyének fátyla is fellebben. Igaz, hogy Kossuth Lajost hazánk és a nagyvilág mint a „magyar 48-as szabadságharc vezérét” tiszteli. Azonban ma sem időszerűtlen Kossuthnak az 1840-es évek közepén mondott szava: „*Olyan nép, melynek mű-ipara nincs (ma gyáriparnak mondanánk) tehát idegen szorgalomnak adózik, valódiságában szabad nem is lehet. S legyen bár óriás, mégis koldus, mert csak félkarú. Politikai függetlenség, ipari függetlenség nélkül, nem egyéb mint ábránd.*”¹ Ez szerintem ma is – a számítógépek időszejében – változatlanul igaz!

* Geszler Ödön: A 200 éves Budapest PNYV Goldberger Textilművek története. 1784–1984. – Bp.: Budapest, 1984.

Joggal kihúzzuk magunkat, tisztelgünk szellemi nagyságaink, tudósaink, Nobel-díjasaink világhírre hallatán. De valljuk be: materiális csereértékeket előállítani képes hazai gyáripár nélkül nemzetünk ma is „félkarú óriás!”

Örömmel tölt el – úgy gondolom, nemcsak engem, de sokunkat –, hogy az egykori Goldberger-gyár műhelyfalán díszlik a mintegy 100 évre tehető „Kossuth-freskó”.

Kossuth Lajos ugyanis ismerte az Óbudai Goldberger gyárat az iparmű-kiállítások alkalmából. Az utolsó, a félig kész Nemzeti Múzeumban tartott kiállításon, kitüntetésben is részesítette, és mint a gyár krónikája őrzi: Kossuth Lajos családja nőtagjainak 4 ruhára való „delént” és két ruhára való „batiszt” anyagot is vásárolt 69 váltóforintért. Ezt a számlát ma is őrzi a gyár irattára.²

Ezzel a gesztussal összefüggésbe hozni a freskó eredetét ma talán merész gondolat. Így marad hát a rejtély: ki, mikor és miért készítette ezt a látványos relikviát?

IRODALOM

1. Nyárády Gábor: „Az Első Magyar Iparműkiállítás” Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1962. 170. old.
2. Geszler Ödön: „A 200 éves Goldberger gyár” Budapest PNYV, Bp. 1984. 26–27. old.

ÉS A SZERVEZETEK
ÉS SZERVEZÉSI KÉRDÉSEK
A SZABADSÁGHARCBAN